

‘VERTEDERDINGEN’ door Erik Burke

voor leerlingen van het secundair onderwijs, derde graad

WAAROM?

VertederDingen biedt leerlingen de kans om op een speelse manier kennis te maken met enkele grote namen uit de Nederlandstalige literatuurgeschiedenis zoals Ida Gerhardt, Rutger Kopland, Herman De Coninck, Cees Budding, Bert Schierbeek, Kees Stip, Gerrit Achterberg, J. Bernlef, Remco Campert, Toon Tellegen, Louis Paul Boon, Paul Snoek, Judith Herzberg, Lévi Weemoedt, Maarten Asscher, Nicolaas Matsier, Godfried Bomans, en vele anderen...

Via eenvoudige, dagelijkse voorwerpen, komen grote levensvragen aan bod. Deze overstijgen vaak de onmiddellijke leefwereld van de studenten maar confronteren ze wel met herkenbare situaties als familie, jeugd, leven... én dood. Bovendien kun je deze voorstelling aangrijpen om vakoverschrijdend te werken, je kunt zelfs vakoverschrijdende thema's realiseren (afhankelijk van de invalshoek die je gebruikt). Zie hiervoor ook achteraan in deze tekst.

WAAR?

VertederDingen bewijst dat poëzie niet elitair hoeft te zijn. De teksten staan letterlijk dicht bij de leerlingen want de acteur kan gewoon op school komen spelen...

SUGGESTIES

voor mogelijke invalshoeken - voor of na de voorstelling

- **Geschiedenis**

Opdracht 1

De dingen overleven ons. Zij geven ons informatie door, over hun tijd, over hun eigenaar. Denk aan het belang van archeologie. (cfr. Toetanchamon, tekst Maarten Asscher). Bedenk een grafmonument dat binnen 100 jaar nog wat zou kunnen vertellen over...?

Opdracht 2

Begraafnisculturen kunnen heel erg verschillen. Hoe ging het er bij de Egyptenaren aan toe, en hoe bij ons? (cfr. Gesloten Huis, tekst Nicolaas Matsier). Bij de moslims en bij ons? Zoek een begrafenis cultuur, werk de vergelijking uit met hier en nu en presenteer voor de klas.

- **Mens en maatschappij**

We leven in een wegwerpmaatschappij, waar alles nieuw moet zijn en liefst nog nieuwer. Consumptie Komt voor Kwaliteit. De kleur van je GSM verveelt? Weggooien dat ding. De levensduur van consumptiegoederen wordt steeds korter en de afvalberg steeds hoger. Wegwerp-bekertjes, wegwerp-zakdoekjes, wegwerp-cameras, drank in plastic flessen, fruitsap in brik, broodbeleg in voorverpakte schaalpjes. Als iets stuk gaat, gooi het dan meteen weg. Elektrische apparaten, meubels, schoenen,... Bovendien is er in de wegwerpmaatschappij nauwelijks nog plaats voor herinneringen, omdat men altijd verder moet. Wij worden geacht het verleden als dat-wat-niet-meer-is te beschouwen, terwijl het onuitwisbaar gegrift is in ons lichaam en onze ziel. Niets heeft nog permanente waarde, alles is maar bruikbaar zolang het ons genoegens verschaft.

Opdracht 1

Luister naar wat de docent vertelt (zie boven en eventueel gelinkt aan actuele berichten in de media). Schrijf zelf een artikel waarin je de probleemstructuur verwerkt.

Opdracht 2

Luister naar wat de docent vertelt (zie boven en eventueel gelinkt aan actuele berichten in de media). Ga in groepjes na welke maatregelen je wilt introduceren om die wegwerpmentaliteit in te dijken. Schrijf een artikel waarin je de maatregelstructuur verwerkt.

Opdracht 3

Wat is jouw mening over het begrip wegwerpmaatschappij? Vind je ook dat de mensen alles veel te snel weggooien of ben je het er niet mee eens? Schrijf je standpunt neer en zoek passende argumenten.

Opdracht 4

Organiseer een debat met pros en contras.

(cfr. uit de voorstelling, het verhaal van de boodschappentas, Nicolaas Matsier)

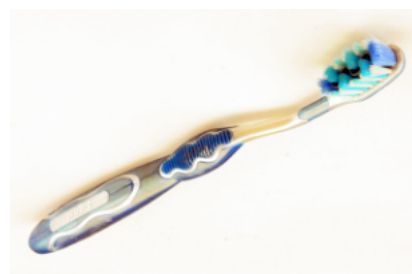
- **Nederlands / PAV**

Opdracht 1

Welke voorwerpen, welke teksten zijn je bijgebleven en waarom? Wat heb je onthouden? Wat vond je van de voorstelling? Schrijf een recensie (hou rekening met tekstsoort, evaluatiestructuur, taal).

Opdracht 2

Welke dichters kwamen aan bod? Wie zijn ze? Zoekopdracht : vind een ander boeiend gedicht van dezelfde schrijver. Wat kan je te weten komen over zijn of haar leven? Ook op het internet zijn boeiende sites te vinden die je méér vertellen over de dichters en hun werk ! Bijvoorbeeld : <https://www.poetryinternational.com/nl/poets-poems/poets> waar je boeiende informatie vindt over tal van (actuele) dichters.

Naar een voorstelling ga je *kijken*. In dit onderdeelje van de lesmap wordt kijken geassocieerd met andere handelingen. (Met dank aan Janien Prummel).

Totaalopdracht : wat is een gedicht?

Fase 1

De eerste fase is kijken en *vragen stellen*. Kijken heeft veel te maken met vragen durven stellen. Dichters en kunstenaars starten hun werk vaak vanuit een vraag. De volgende oefening helpt ons om op verrassende vragen te komen:

Kies een voorwerp of kunstwerk waarover je vragen wilt stellen. Bijvoorbeeld, een boek.

Kijk goed en begin vragen te stellen over het object. De opdracht is om er veertig te vinden. Neem een blad papier en schrijf ze op. Oordeel niet over de vragen, het gaat niet om goede of foute, slimme of verstandige vragen maar om veel vragen. Als je even vast komt te zitten, stop dan niet maar ga verder. Bekijk het voorwerp van een andere kant, pak het vast als het kan of bedenk dat jij het boek bent en stel weer vragen.

Welke vraag heeft je verrast? Zijn er andere, interessante invalshoeken naar voren gekomen?

Een voorbeeld uit de voorstelling. Rutger Kopland stelt zich grote levensvragen bij de oude jas van zijn vader...

Zijn jas

Mijn vader J was nog maar net gestorven toen mijn moeder A zijn nieuwe regenjas voorzichtig van de kapstok nam. Pas eens, zei ze, hij was er zo trots op. Daar stond ik dan en voelde aan de mouwen en bij het sluiten van de knopen hoe dood hij was en hoe ver weg mijn jeugd. Oud en zwak zou ik worden, in deze plooiën zou mijn huid gaan hangen om mijn knoken.

Uit: 'Het orgeltje van Yesterday' (1968) door Rutger Kopland

Fase 2

Deze fase heeft te maken met kijken en *beschrijven*. De oefeningen richten de aandacht op het feit dat we met een eerste blik niet alles zien. Goed kijken, kost tijd en aandacht. Waarnemen is een zeer actief gebeuren.

Kijk één minuut zeer aandachtig naar een voorwerp of kunstwerk. Draai je om en probeer het te tekenen. Kijk opnieuw en vergelijk. Wat heb je vergeten, niet gezien?

Probeer een voorwerp of kunstwerk te beschrijven. Benoem alleen wat je ziet (niet wat je denkt of voelt).

Ga eens vanuit een ander standpunt kijken: dichtbij, veraf, opzij, liggend of van boven en beschrijf het opnieuw.

Probeer het voorwerp of kunstwerk eens te beschrijven aan iemand anders. Deze persoon weet niet wat jij hebt waargenomen. Vertel aan de ander wat je hebt gezien: beschrijvend, feitelijk, niet je interpretatie. De ander probeert vanuit de beschrijving het voorwerp te tekenen.

De dichter Rutger Kopland leerde wellicht als psychiater om zeer nauwkeurig te observeren en analyseren. Dat merk je bijvoorbeeld aan deze tekst :

Rode bloempot

*Wat eerst was. Klei, brein, water. Wiel, hand, brand.
Wat, steeds herhaald, gestapeld wacht in hokken.
Een conisch lijf, rond bodemgat, de rand.
Wat steeds verschilt. Mosgroen, kalkwit, de korsten,
geëst door anonieme meesterhand.*

*Hij draagt de schunnigste, de reinste planten,
hij wordt met eigen grondstof volgestort,
hij is wat duldt. Wat breekt maar nooit verdort.*

Uit 'Dankzij de Dingen' (1989) door Rutger Kopland

Fase 3

De derde fase gaat over kijken en *associeren*. Ons kijken is namelijk altijd subjectief. Ieder kijkt anders naar hetzelfde omdat een ieder andere associaties heeft. Bij associëren gaat het niet om de feitelijk waarneembare werkelijkheid maar om alles waar je aan moet denken of wat je voelt. Associatieoefeningen helpen om los te komen van de eerste interpretatie.

Bloem- of spinassociatie

Zet in het midden van een blad papier het woord waarrond je wilt associëren. Bijvoorbeeld de lift. Noteer alles waaraan je moet denken in een cirkel om het woord. De associaties kunnen meer toegespitst of gericht worden.

Maak een nieuwe bloem of spin vanuit:

zintuigen: hoe ruikt, voelt, beweegt, smaakt een lift?

verbeelding: verplaats je in het boek. Stel dat jij de lift bent?

fantasie: waar komt een lift niet voor? (in een auto, de woestijn.) Wat als het wel zou kunnen?

Enkele voorbeelden uit de voorstelling. Een ordinaire tandenborstel of een toiletverfrisser brengen de dichter op heel andere gedachten.

Stilleven met echt bloed

*de oprechtheid
van de groene plastic beker
met witte stippen
de baldadigheid
van de tandenborstel
met wijd uitstaande haren
de eerlijke ouderdom
van de half op-
gerolde tube
zo zou ik
iedere morgen
willen denken
even duidelijk
mijn woorden
als de beweging
waarmee ik poets
en poets tot
het tandvlees bloedt*

Uit 'Hoe wit kijkt een eskimo' (1970)
door J. Bernleff

Het land van melk en honing

*Je hebt nu een 'toiletverfrisser' ontdekt -
Met trekautomaat! - die ruikt naar warme
Ranja zonder prik als je er aan trekt.
Daarbij vergeet je waarempel je darmen.
Zo rook de ranja ook die je als kind
Dronk, rustend tussen carrousel en schommel
Van uitspanning 'Weltevree', op het grind,
Op het gras. Nu, als je maag weer rommelt
En je gaat zitten, en je trekt aan 't odeur-
Gevaarte, en het kamertje vervult
Zich met die dubbele, bloedlauwe geur,
Dan ben je in nevelen van geluk gehuld.*

Uit 'Alle gedichten tot gisteren' (1994)
door Gerrit Komrij

Fase 4

Schrijf zelf een gedicht. Iedereen heeft wel enkele lievelingsvoorwerpen, dingen die je echt niet zou willen missen. Of dingen waar je net een gloeiende hekel aan hebt. Daar gaan we een gedicht over schrijven.

Begin met een voorwerp in gedachten te nemen. Kan je bij dat voorwerp enkele eigenschappen bedenken die je zelf zou willen bezitten (bijvoorbeeld sterk, altijd vrolijk, duur...)?

Stel je voor dat jij jezelf kon veranderen in dat voorwerp. Wat zou je doen in je nieuwe gedaante?

Bedenk andere voorwerpen die je graag (of niet graag) wilt zijn. Hoe gekker hoe liever. En waarom dat voorwerp?

Wie zou eigenaar van je worden? Wat zou je meemaken? Hoe zou je leven anders zijn?

Kies uit alle invalshoeken de leukste en voeg ze samen tot één verhaaltje. Begin na enkele woorden telkens een nieuwe regel. Zo ontstaat er vanzelf een gedicht. Het hoeft niet per se te rijmen.

Schrijf in tegenstelling daarmee over hetzelfde voorwerp een objectief beschrijvend gedicht, stap voor stap. Zoals:

Pluk de dag

*vanochtend na het ontbijt
ontdekte ik, door mijn verstrooidheid,
dat het deksel van een middelgroot potje marmite
(het 4 oz net formaat)
precies past op een klein potje Heinz sandwich spread

natuurlijk heb ik toen meteen geprobeerd
of het sandwich spread-dekseltje
ook op het marmite-potje paste

en jawel hoor: het paste eveneens*

Uit '128 vel schrijfpapier' (1967) door Cees Buddingh

A nagram. Maak een letterleengedicht. Maak een gedicht uit de letters van één woord.

Noteer één lang woord. Maak van de letters uit dit woord zo veel mogelijk andere woorden. Je hoeft niet steeds alle letters te gebruiken. Je mag de letters bij het volgende woord weer gebruiken.

Uit het woord vriend kun je halen: drie, vier, den, nier, ren, ver, rein etc.

Rangschik deze woorden tot een gedicht, met of zonder betekenis. Klaar is je letterleengedicht.

Bedenk samen een groepsgedicht.

Maak van het dichten een groepsgebeuren en een performance. Schrijf ieder individueel een dichtregel en breng ze samen tot één gedicht, door de regels voor te dragen.

Maak twee groepen van bv. elk 10 personen. Elke groep krijgt één rijmklank: bijvoorbeeld voor groep A: -aa en voor groep B -ee. Elke persoon van groep A maakt bijvoorbeeld een eigen dichtregel die eindigt op de klank -aa. Elke persoon van groep B maakt bijvoorbeeld een eigen dichtregel die eindigt op de klank -ee.

Bepaal van tevoren het ritme van de dichtregels: bv. 12 lettergrepen, of 9 woorden.

Als iedereen klaar is zijn er dus 20 dichtregels. Nu begint het voordragen van het gedicht. Iemand kan willekeurig leerlingen aanwijzen, dan wordt het een soort van jazz improvisatie. De aangewezen leerling uit bv. groep A leest zijn regel voor, daarna iemand uit groep B enz.

Zo krijg je een gedicht met het rijmschema abab. Je kunt ook twee regels uit groep A laten voorlezen en daarna twee uit groep B: dan heb je rijmschema aabb.

Het vaak hilarische effect is groot als het voorlezen van je zin vlot volgt na de vorige. Klaar is je groepsgedicht.

- **Expressie en verbeelding**

Spelenderwijs je fantasie gebruiken. In de voorstelling komen o.a. volgende voorwerpen aan bod: een beer, regenjas, sjaaltje, trouwportret, bril, boodschappentas, blikken mannetje, boek, kaart, vlieger, knikker, schelp, bloempot, bordje, deurknop, fietsbel, kurkentrekker, schaar, spiegel, sprookjesboek, tandenborstel, wekker, ansichtkaart, brief, houten lepel, hangertje, kinderschoen, muggenmepper, paspoort, slinger van een klok, tijdschrift, toiletverfrisser, tuinschopje, bontkraag, zweepje, ballon, fopspeen, lucifer, bal, paperclip, pillen, puntenslijper, scheermes, scherf, sigarenpijp, spijker, zakdoek en zandkorrel.

Opdracht 1

Verzamel enkele van deze voorwerpen (of andere) evenals kaartjes met daarop één of meerdere trefwoorden (een naam, een plaats, een gebeurtenis). Verzin een geschiedenis die het voorwerp en de trefwoorden met elkaar linkt.

Opdracht 2

Of bedenk een verhaal aan de hand van drie willekeurig uitgekozen voorwerpen. Zijn ze bewijsstukken in een moordzaak? Collectiestukken uit een museum voor moderne kunst? Of archeologische vondsten?

spanning en spijker, hanger en ontroering, verwondering en zweepje

deurknop en sensualiteit, liefde en kurkentrekker, knuffelbeer en spijt

‘VertederDingen’

biedt heel wat kansen om binnen de derde graad te werken aan :

Gezondheidseducatie

De leerlingen gaan gepast om met vreugde, verlies en rouw en leren uit hun ervaringen.

De leerlingen participeren aan het gezondheids- en veiligheidsbeleid op school en in hun omgeving.

Opvattingen leren leren

De leerlingen kunnen diverse informatiebronnen en -kanalen kritisch selecteren en raadplegen met het oog op te bereiken doelen.

De leerlingen kunnen zelfstandig informatie kritisch analyseren en synthetiseren.

De leerlingen kunnen communiceren over hun eigen interesses, capaciteiten en waarden.

Sociale vaardigheden

De leerlingen benoemen en duiden hun emoties, uiten deze gepast en herkennen en duiden andermans emoties.

De leerlingen communiceren doelgericht en brengen de eigen gevoelens en gedachten tot uiting.

De leerlingen helpen mee aan het formuleren en realiseren van groepsdoelstellingen indien de opdrachten in groep uitgewerkt worden.

De leerlingen streven naar evenwicht tussen eigen wensen, verlangens en belevingen, en het groepsbelang.

De leerlingen engageren zich om een eigen verantwoordelijkheid op te nemen.

De leerlingen zien het belang van gevoelens en lichaamstaal.

Opvoeding tot burgerzin

De leerlingen kunnen informatie verzamelen over de maatschappelijke opdracht, het aanbod en de werking van maatschappelijke diensten en instellingen en van specifieke hulp- en informatiediensten voor jongeren.

De leerlingen kunnen aangeven hoe zij op deze diensten of instellingen een beroep kunnen doen en waar ze met eventuele klachten, meldingen of aanbevelingen terecht kunnen.

Muzisch-creatieve vorming

De leerlingen staan open voor diverse muzisch-creatieve uitingen.

De leerlingen ervaren muzisch-creatieve uitingen als een verrijkende inspiratie om te functioneren in de eigen leefwereld en zich te kunnen inleven in die van anderen.

De leerlingen kunnen bij eigen muzisch-creatieve uitingen waarden en gevoelens betrekken.

Milieueducatie

De leerlingen kunnen beschikbare communicatiekanalen en milieueducatieve netwerken aanwenden bij milieu-initiatieven en projecten.

De leerlingen kunnen het normenverleggend en grensoverschrijdend karakter van milieuvervuiling bij productie en verbruik illustreren (leerlingen maken een levenscyclusanalyse van een bepaald product, op basis van opgezochte gegevens).

De leerlingen zijn bereid de milieureglementering toe te passen (bv. regelgeving opzoeken).

De leerlingen hebben bij het kopen van goederen en verbruiken van diensten oog voor nieuwe milieuvriendelijke alternatieven of kleinschalige initiatieven in het kader van een duurzame ontwikkeling.

De leerlingen zijn bereid actief deel te nemen aan het maatschappelijk debat over natuur- en milieubeleving.

Luisteren

De leerlingen zijn bereid om: een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen en het beluisterde te toetsen aan eigen kennis en inzichten.

Spreken / gesprekken voeren

De leerlingen kunnen op beoordelend niveau aan een onbekend publiek standpunten / meningen of oplossingen voor problemen uiteenzetten en motiveren in een gedachteswisseling of discussie.

De leerlingen kunnen gevoelens in een gepast register uitdrukken en persoonlijke ervaringen presenteren, argumenten herkennen en aanbrengen.

Lezen

De leerlingen zijn bereid om te lezen, lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp, hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren, in vraag te stellen en eventueel te herzien.

Schrijven

De leerlingen zijn bereid om: te schrijven, schriftelijk informatie te verstrekken.

Literatuur

De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende en tekstbestuderende manier van lezen vormelijke en inhoudelijke elementen herkennen.

De leerlingen kunnen hun tekstkeuze toelichten, over hun leeservaringen spreken.

De leerlingen kunnen informatie over literaire teksten verzamelen en gebruiken. Ze maken hierbij gebruik van informatiekanalen zoals: bibliotheek, kranten en tijdschriften, radio- en tv-programma's en internet.

De leerlingen zijn bereid om literaire teksten te lezen, over hun eigen leeservaring met anderen te spreken en erover te schrijven en hun leeservaring in maatschappelijke context(en) te plaatsen.